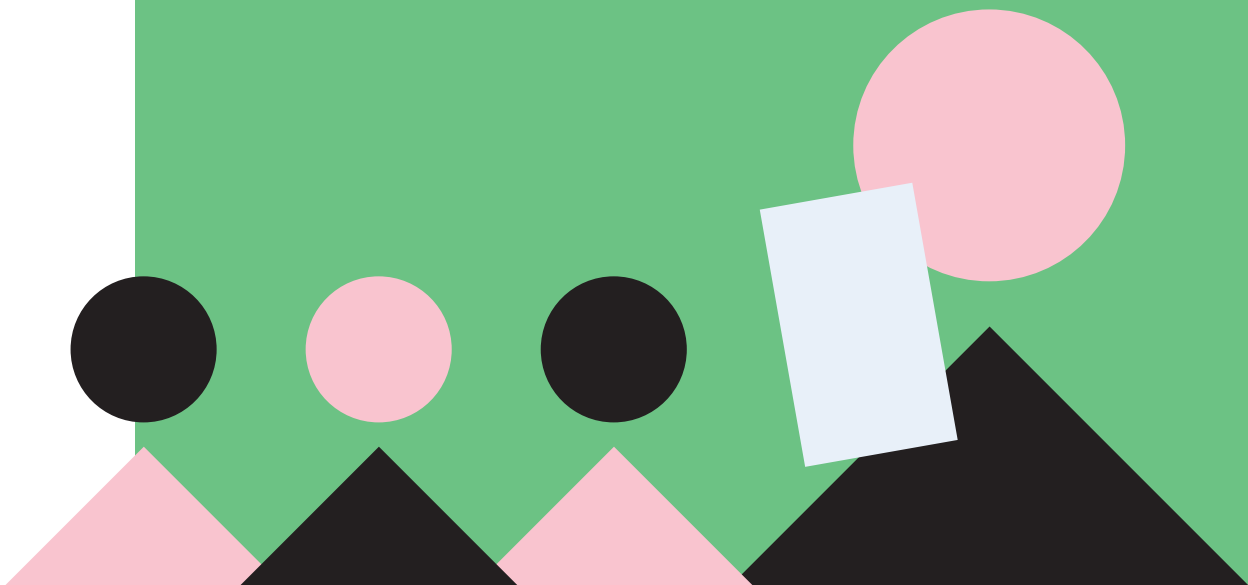

EducationLab
What works in education

Praktijkaart

Voorlees express

Suzanne de Leeuw
Universiteit Maastricht

Martin Bootsma
Enigma onderwijs

De Voorleesexpress is in 2006 gestart als een initiatief van twee Utrechtse zussen. Tegenwoordig is de Voorleesexpress beschikbaar in meer dan 100 gemeenten door heel Nederland. Voorleesexpress is een non-profit organisatie die in samenwerking met bibliotheken, welzijnsorganisaties en andere organisaties uit het sociale domein organiseert dat vrijwilligers voorlezen bij kinderen met (een risico op) taalachterstanden.

Wat is het doel van de interventie?

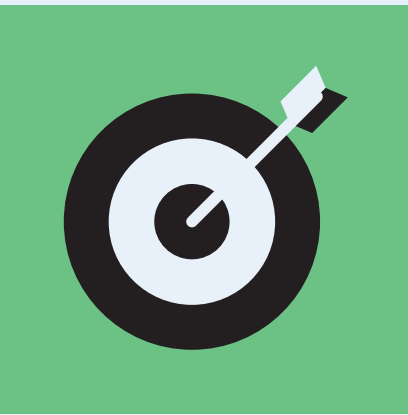
Het doel van de Voorleesexpress is het voorkomen van laaggeletterdheid bij jonge kinderen door ze extra te ondersteunen in hun taalontwikkeling.

Het voorlezen aan kinderen heeft als direct doel om de woordenschat, verhaalbegrip en algehele geletterdheid van kinderen te verbeteren. Daarnaast heeft de interventie als doel de taalomgeving bij het kind thuis structureel te verrijken. Dit wordt gedaan door ouders en kinderen wegwijs te maken bij de lokale bibliotheek en ouders handvatten te geven om na de interventie zelf te blijven voorlezen en/of taalspelletjes te spelen met hun kind.

Voor welke groepen kinderen?

Kinderen tussen de 2 en 8 jaar met (een risico op) taalachterstanden.

Veel gezinnen van de Voorleesexpress hebben een migratieachtergrond en spreken onderling geen Nederlands maar de Voorleesexpress richt zich ook op kinderen zonder migratieachtergrond met taalachterstanden of laaggeletterde ouders.

*Kijk voor meer informatie
op onze website:*

www.education-lab.nl

Wat moet er gedaan worden?

De interventie wordt grotendeels uitgevoerd door vrijwilligers. Vrijwilligers gaan 20 weken lang 1 uur per week langs bij een gezin om voor te lezen en andere taal gerelateerde activiteiten te ondernemen met het kind en diens ouders. De vrijwilliger komt op een vaste dag en tijd in de week langs. Ongeveer halverwege het traject neemt de voorlezer het gezin mee naar de bibliotheek. Tijdens de laatste weken wordt het voorlezen steeds meer overgedragen aan de ouders. Het doel is dat ouders het voorlezen, bibliotheekbezoek en de taalspelletjes na afloop van de interventie zelfstandig voortzetten.

Om de ontmoeting tussen vrijwilliger en gezin te faciliteren heeft de Voorleesexpress een organisatiestructuur ontworpen. Inmiddels zijn er meer dan 100 vestigingen van de Voorleesexpress door heel Nederland.

- Iedere vestiging heeft één betaalde **projectleider**. De projectleider werft vrijwilligers, onderhoudt contact met lokale organisaties (de toeleiders) en zorgt voor de matching tussen vrijwilligers en gezinnen.
- **Toeleiders** zijn organisaties zoals consultatiebureaus, scholen, peuterspeelzalen of logopediepraktijken die in contact staan met de projectleider. Zodra deze organisaties een gezin tegenkomen dat de ondersteuning van de Voorleesexpress goed zou kunnen gebruiken, melden zij het gezin aan bij de Voorleesexpress. Voorwaarde is wel dat er binnen het gezin genoeg stabiliteit en motivatie is om mee te doen aan de interventie. De toeleider houdt zelf een interview met de ouders om in te schatten of ze in aanmerking komen voor de Voorleesexpress. Na de aanmelding maakt de projectleider ook nog een keer een inschatting of het gezin geschikt is voor de Voorleesexpress. Vervolgens wordt een gezin gekoppeld aan een vrijwilliger.

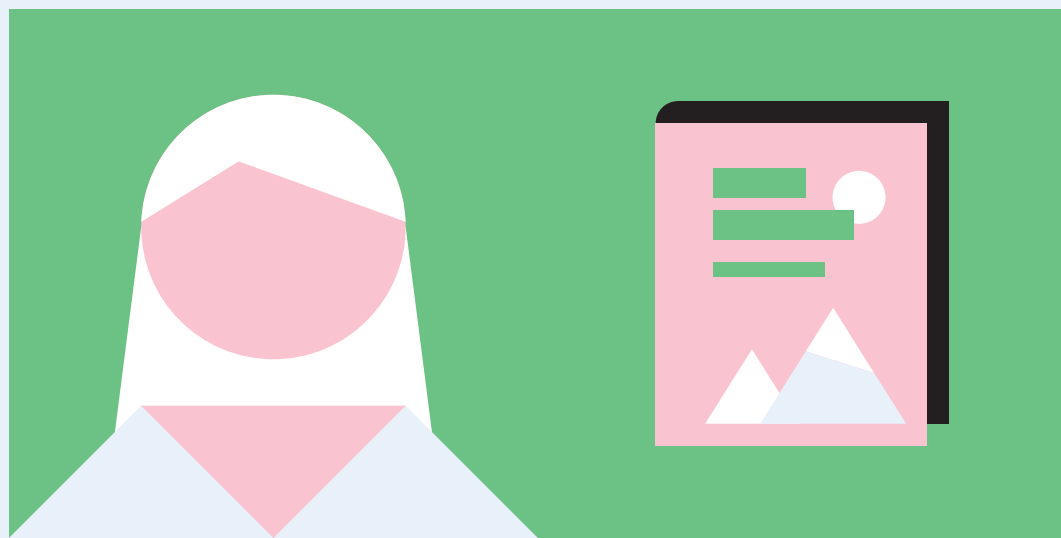

- **Vrijwilligers** kunnen zich aanmelden via de website van de Voorleesexpress. Er zijn twee soorten vrijwilligers: coördinatoren en voorlezers. Voorlezers zijn de vrijwilligers die 20 weken lang een gezin bezoeken. Coördinatoren begeleiden een aantal voorlezers gedurende de interventie. Ze gaan mee naar het eerste en laatste huisbezoek, organiseren een aantal bijeenkomsten waar vrijwilligers ervaringen kunnen uitwisselen en zorgen voor een evaluatiemeeting aan het einde van het traject. Vrijwilligers moeten een Verklaring Omtrent Gedrag kunnen laten zien voordat ze starten met voorlezen. Voordat de vrijwilligers aan de slag gaan krijgen ze een korte training. Daarnaast is er via de website van Voorleesexpress iedere week e-learning beschikbaar waarin kennis wordt aangeboden over taalontwikkeling van kinderen, meertaligheid en andere onderwerpen die gedurende het traject van belang kunnen zijn. De e-learning is verplicht en bevat naast informatie ook interactieve onderdelen en video's.

In veel gemeenten is inmiddels een afdeling van de Voorleesexpress waar scholen en organisaties zich bij kunnen aansluiten om gebruik te maken van de bestaande infrastructuur. Indien er in een gemeente nog geen afdeling van de Voorleesexpress beschikbaar is, kan een lokale organisatie, zoals de bibliotheek of een welzijnsorganisatie, het initiatief nemen tot een samenwerking met de Voorleesexpress. Na de eerste gesprekken ter kennismaking, een inventarisatie van behoeftes en het in kaart brengen van de beschikbare fondsen, kan er een samenwerkingsovereenkomst worden getekend tussen de lokale initiatiefnemer en de Voorleesexpress. Voor meer informatie kunt u terecht op de [website van de Voorleesexpress](#). Daar kunt u ook nagaan of er al een lokale afdeling van de Voorleesexpress is in uw gemeente.

Wat heb je hiervoor nodig?

Om de interventie uit te voeren is het noodzakelijk dat er een lokale afdeling van de Voorleesexpress is. Door de samenwerking met de organisatie van de Voorleesex-

press wordt vervolgens toegang verkregen tot de rest van de benodigde materialen. Organisaties of scholen die nog niet geregistreerd staan als officiële toeleiders kunnen zich bij de lokale afdeling van de Voorleesexpress melden. Na een kennismaking kan de betreffende organisatie geregistreerd worden als toeleider.

Nadat de samenwerking met de Voorleesexpress is geformaliseerd zijn alle materialen van de Voorleesexpress beschikbaar. De Voorleesexpress biedt een netwerk van vrijwilligers, een online e-learning voor vrijwilligers, brochures voor ouders en vrijwilligers, een koelkastkaart om de bezoeken af te stempelen, een diploma en een gratis prentenboek voor als de interventie voltooid is en een Voorleesexpress-doeboek.

Wie voert het uit?

De interventie wordt uitgevoerd door vrijwilligers. Het samenbrengen van gezinnen en vrijwilligers, het beschikbaar stellen van training, e-learning en andere materialen wordt gedaan door de lokale afdeling van de Voorleesexpress.

Hoe lang duurt de interventie?

Vrijwilligers gaan 20 weken lang 1 keer per week langs bij gezinnen. De bezoeken duren ongeveer 1 uur per keer.

Waar moet je op letten?

- **De duur van de interventie moet lang genoeg zijn:** Er zijn aanwijzingen dat Voorleesexpress bij minder dan 15 bezoeken geen resultaten oplevert. Het is daarom belangrijk om een minimum van 15 afspraken tussen de vrijwilliger en het gezin te garanderen.
- **Bedenk hoe de voorleesroutine gestimuleerd kan worden nadat het programma afgelopen is:** De ouders die deelnemen aan de Voorleesexpress zijn vaak laaggeletterd of spreken geen Nederlands. Het blijkt daardoor lastig om een voorleesroutine te behouden als de interventie voorbij is. Het kan daarom waardevol zijn om goed na te denken welke hulpmiddelen ouders nodig hebben om na de interventie op duurzame wijze de taalontwikkeling van hun kind te stimuleren. Een mogelijkheid is bijvoorbeeld het gebruik van digitale prentenboeken. Tijdens de COVID-19-pandemie is er een onderzoek gedaan waarbij de vrijwilligers gebruik maakten van digitale prentenboeken. In verband met de lockdowns konden vrijwilligers niet langer op bezoek bij de gezinnen en werden er digitale prentenboeken ingezet die vrijwilligers, kinderen en ouders samen via een digitale verbinding konden bekijken vanuit hun eigen huis. Een voice-over las de digitale prentenboeken voor en door middel van in- en uitzoomen, geluiden en bewegingen werden de tekst en afbeeldingen ondersteund. De vrijwilliger pauzeerde het boek zo nu en dan om vragen te stellen en moedigde ouders aan om hetzelfde te doen. Kleinschalig onderzoek laat zien dat gezinnen de digitale prentenboeken bleven gebruiken als de vrijwilliger er niet (meer) was (Van Steensel, De Koning en Hagendoorn, 2021). Bovendien werden de boeken ook zonder de vrijwilliger af en toe gepauzeerd. Dat suggereert dat ouders het volhielden om het boek te pauzeren om vragen te stellen aan hun kind over het verhaal. Hoewel meer onderzoek nodig is, zijn de eerste resultaten positief. Wellicht zouden deze vormen van voorlezen in de toekomst gebruikt kunnen worden om de voorleesroutine in gezinnen te stimuleren.

Welke uitkomsten kunnen we verwachten?

Broens en Van Steensel (2019) hebben de Voorleesexpress geëvalueerd door gezinnen die deelnamen aan de Voorleesexpress te vergelijken gezinnen op de wachtlijst bij de Voorleesexpress.

Het onderzoek laat een middelgroot effect zien op gerapporteerde voorleesfrequentie ($\eta^2 = 0.06$). Oftewel, ouders uit te gezinnen die hebben deelgenomen aan de Voorleesexpress rapporteren dat ze hun kind vaker voorlezen. Dit effect blijft 20 weken na de interventie nog altijd zichtbaar. Deze bevinding suggereert dat de Voorleesexpress de huiselijke taalomgeving verrijkt.

Er werden in datzelfde onderzoek geen verbeteringen in de woordenschat van kinderen gevonden maar wel een middelgrote verbetering van verhaalbegrip direct na de interventie (Broens en Van Steensel, 2019). Echter, 20 weken na de interventie was het positieve effect op verhaalbegrip afgezwakt. Dit suggereert dat de positieve effecten op verhaalbegrip verzwakken zodra de vrijwilliger niet meer op bezoek komt bij het gezin.

Wat zijn de kosten?

De kosten van Voorleesexpress bedragen ongeveer 650 euro per gezin.

Bronnen

Broens, A. & Van Steensel, R. (2019) Werkt de Voorleesexpress? Effecten op woordenschat, verhaalbegrip en de geletterde thuisomgeving. Stichting Lezen Reeks 29.

Van Steensel, R., L. de Koning & R. Hagendoorn (2021) Online ondersteuning van de taalomgeving thuis met behulp van digitale prentenboeken voor kinderen in achterstandssituaties. Beschikbaar via: <https://voorleesexpress.nl/assets/Rapportage-Van-Steensel-online-voorlezen-2021.pdf>